

Передплата

на «РУСЛАНА» вносять:

в Австрії:

на цілий рік . . . 20 кор
на пів року . . . 10 кор
на чверть року . . . 5 кор
на місяць . . . 1-70 кор

За границею.

на цілий рік . . . 16 рублів
або 36 франків
на пів року . . . 8 рублів
або 18 франків
Поодинокі числа по 10 сот.

РУСЛАН

»Вирвеш ми очи і душу ми вирвеш: а не возьмеш милости і віри не возьмеш, бо руске ми серце і віра руска.« — З Русланових псалмів М. Пашкевича.

Виходить у Львові що дня крім неділь і руских свят о 5½ год. пополудни.

Редакция, адміністрация і експедиция «Руслана» під ч. 1. пл. Домбровского (Хорунжини). Експедиция місцева в Агенції Соколовского в пасажі Гавсмана.

Рукописи звертає ся лише на попереднє застереженє. — Рекламациі неопечатані вільні від порта. — Оголошенє звичайні приймають ся по ціні 20 с. від стрічки, а в «Надісланім» 40 с. від стрічки. Подяки і приватні донесеня по 30 с. від стрічки.

Політично-державна досяглисть угорських виборів соймових.

(X) Що й по переведені вибори до угорського сойму мають далеко більшу досяглисть, як звичайне рішенє внутрішньополітичних питань, котрі тепер ворухать Угорщиною, они впливають рішучо також на дальшу будуччину і становище габсбургської монархії. На відклик гр. Тіси до угорської нації послідувала відповідь, котра випала незвичайно некорисно для правительства і теперішньої більшости соймової, в котрій руках була від 1867. р. державна керма Угорщини, так що упадок правительства гр. Тіси є виборами з гори рішєний. Одначе опозиция віднесла побіду не лише відпором політики гр. Тіси, котра змагала до визволеня парламентаризму від обструкції, але опозиция побідила під окликом: «геть з Австрією!», котрий мадярські загорільці виписали на своїм прапорі. Витязем з соймових виборів вийшло сторонництво независимців під проводом Кошута, з котрим в останних часах злучили ся також всі інші сторонництва независимі. Триумфує отже се сторонництво, котре вже самою назвою і іменем свого проводиря вказує на ціль своїх змагань: независимість, визволеня від Австрії економічно, політично і національно самостійна Угорщина, злучена з Австрією лише особистою унією.

Вислід виборів показав ся для ліберального, правительственного сторонництва страшнішим, як можна було в найбуйнійшій уяві сподівати ся, а так само независимці не сподівали ся такої блискучої побіди. Сі вибори є отже справдешною катастрофою для правительственного сторонництва, небувалою в дотеперішній історії угорського парламентаризму. Політика Тіси могла лише в такому случаю сподівати ся

рішучої побіди над радикальним сторонництвом обструкційним, наколиб була здобула для себе значне число мандатів. Тоді міг би був Тіса покликувати ся на се, що наряд заявив ся проти обструкції, котра більше як два роки піддержувала незвичайною здичістю і насилою парламентарний і державний розлад; тоді міг би він був успішно взяти ся до цілковитого усунєня обструкції. Колиж би ліберали були у виборах бодай зберегли свій дотеперішній стан посіданя, то се не булоб вправді поражєне, але й не булоб се побіда, якої сподівав ся Тіса, відкликуючи ся до народу задля осуду обструкції. А як раз такої побіди потребував Тіса, щоби успішно поконати противника. Такої побіди не osiąгнув Тіса, навпаки єму нанесено страшне, нечуване поражєне, котре означає заперечєне того, чого домагав ся в.н від виборців. Більшість угорських виборців не має очевидно розуміня для того, щоби сойм зробити тривко роботязчим, щоби з него усунути обструкцію, котра є заперечєнем парламентаризму. Тепер опозиційна меншість стала більшостою соймовою і вельми цікаво буде, що она думає почати, наколиб нова меншість хотіла тепер відплачувати ся подібною боротьбою.

Характеристичним вельми вислідом сих виборів є подія, що від першої угоди з р. 1867, котра є основою дуалістичного устрою монархії, вперше те сторонництво підлягло у виборах, котре було представником дуалізму. Се нічого так незвичайно дивного, наколи пригадаємо, що вислід сих виборів з окликом: «геть з Австрією» єсть плодом сих уступок, які роблено поступєнно від многих літ в користь Угорщини. А не треба забувати і сего, що й політика Тіси посунула змаганя до змадріщення Угорщини о значний крок вперед. Гр. Тіса спонукав корону до значних уступок в користь національної независимости на військовій області. Так іменно довів він

до того, що сновнено національне домаганє Мадярів, котрі бажали мати свою самостійну армію гонведів (краєва оборона), вистачену артилерією, хоч сему довго опирала ся військова управа. Гонведи зросли отже до поважної сили 300.000 і можуть бути самостійно ужиті без огляду на інші технічні сили помічні спільної армії, а до того мають свою, мадярську команду. Крім того заведено в карнім поступованю військовим мадярську мову і переписку мадярську між угорськими військовими а державними і автономічними властями. Змадрізовано також школи військові в Угорщині, а заведевє угорських відзнак є дальшим успіхом в тім напрямі. Але всі ті уступки не помогли гр. Тісі, бо опозиция пішла дальше в своїх домаганях і вибори показали, що она пірвала за собою виборців. Наколи ще має здійснити ся новорічний оклик Тіси що до перенесєня точки тяжєсти на Угорщину, тоді пішлиб дальші етапи, самостійність угорської армії і цлової області, так що лишилаб ся лише династична звязь між Австрією а Угорщиною. Одначе імовірно і сам Кошут поки що не думає ще розривати торгово-цлової звязи, з котрою лучить ся також справа торгових договорів. Іншим разом обговоримо вигляди австро-угорської угоди супроти нового положєня в Угорщині, втвореного вислідом соймових виборів.

Ворохобня в Росії.

(Теодора Шімана*), професора берлінського університету).

Бажаєте пізнати мій погляд на розгріваючі ся тепер відносини в Росії і з того я можу заключати, що ожидаєте від мене не якогось

*) Проф. Т. Шіман, відомий автор двотомового (ще недокінченого) діла «Geschichte Polens, Russlands u. Livlands», а також Історія Росії доби Олександра I і Миколая I

ПУСТКА.

Була осінь. З дерев позлітало жовте листячко та вкрило грубою лавою землю, на котрій ще подекуди зеленів шматок трави. Дерев стояли в мертвій німоті з виразом глибокої жалоби, настороживши безлисті конарі-рамена. — Далі — пара порожних грядок, перед ними цвітник — пустий. А тут красували ся весною рожі, що вбирали зелені стовпи-корчі своїм світлим блеском. А тут цвила ледів, пишали ся пестрі братчики. Нема їх тепер...

В саді хатина — пуста, нікчемна, обдерта хатина. Глухо довкола. Тільки вітерець заведе інколи свою криливу, загадочну піснюку-тугу тай втихне, щоби по хвилі засвістати розкішної, свавільної чабарашки. Як він чудово достроює ся до тієї мізерії та оперетки, що грає ся в світі...

Мені сумно. Чому так глухо в тій хатині?... Чому не задзвонять голосний, срібний сміх золотокучерявого дівчати з очима, як небо? Чому не понесе ся гаряча пісня розгульною струєю по воздухам? Чому так глухо?...

Ага — колись було, пятнацять літ мину-

ло з того часу, як той срібний смішок дівчати дзвонив, як грімка пісня неслась...

Гарно було — гарніше як в раю...

Овіяна теплом взаємної любови жила тут родина: отець — як ангел-хранитель сторожив над добром своїх діточок, один син у військось-ось вибирав ся, другий з молодією подругою проживав під батьківською крашею; дівчина-сестричка буяла в первоцвітї своєї молодости, свобідна як рибка, розкішна як рожаний цупіночок. Мати-ж була, як — рідна мати.

Звідкиля в тому раю вродив ся дух злости, такий як той біблейський вул-диявол?

І звідкиля з голубів родить ся яструб?...

Загнали труби, загудів барабан, посипались густою лавою новобранці «цїсарю служити». Пішов і наш Олекса — заплакала мати і сестричка, засумував батько. Один не плакав — брат рідненький. І чогож єму жалувати і сумувати? У него-ж на думці весело — погідно, бо він собі газда — і все має, чого забagne... Ба ні. Не погідно, не весело в душі Максима. Єму тісно жити в купі з отцем, матерью, сестричкою...

— Віддавайте-ж Маринку, пора їй на те. Трафляють ся люди. Чи має дожидати кого більше. Нікого й не діжде ся, хіба сивої коси.

По трохи за тісно вам в хаті, у мене діточки є нікуди з ними дітись, бо ви мені вічно на карку! — сказав раз Максим.

Похнюпив ся отець, засумувалась мати. Умовляли — не помогло. Щоб синови вволити волю, щоб не було ворогованя — віддали єдину донечку за парня, що любив єї та бідний був і доробитись майна не мав часу.

Пішла-ж вона з другом життя свого, відійшла від батька, мами, брата.

»Де-ж ти мене поведеш,

Коли хати не маєш?»

Не мала хати, бо в рідних тісно було; Максим казав: нікуди нам зміститись...

»Де-ж ти поведеш« — любий, вірний друже? Ти ще й не заробив на хату, за скоро прийшло твое щастє, за скоро ти єго мусів узяти в свої обійми...

»Поведу тя в чужую,

Заки свою збудую...«

В комірне? А так, бо інакше годї. Будуть працювати, дороблятись і збудують хату...«

Гірка-ж робота, ремєство не йде; як тут жити? Посоловила дівчина, звикли рожі з білого личка, пожовк єї друг сердечний.

— Я маю брата, запозичимось в него. Роз-

віщованя будучих подій, але історичної оцінки того, що збуває ся перед нашими очима. Діла самі промовляють так голосно своєю бруталною мовою, що ніхто не може оставати в блуді що до їх значіння. Те, що ми маємо перед собою в сій хвилі, не є ворохобнею петербурських робітників, але один з симптомів підготовляючої ся російської революції, якої остаточно цілію можна вказати перехід Росії до західно-європейських форм державного життя.

Чи петербурске повстанє здавлять, чи ні, ціль остане; остануть також сили, які дальше будуть стремити до неї і колись напевно прийде день, в якім її досягнуть. Чи се стане ся на щастє, чи на погибель російської нації, се инше питанє, на яке дають дуже різні питання російські патріоти і об'єктивні глядачі, які стоять поза державою. Хотай число отвертих прихильників абсолютного режиму є надзвичайно мале, то однак є багато таких, які мають се пересвідченє, що законодавні теорії заходу не дадуть ся взагалі пересадити на російський ґрунт. Однак ся група не змогла видати з себе жадної іншої загально приступної і притягаючої програми і тому она фактично не має жадного впливу; натомість величезна більшість взагалі політично думаючих прихильників реформ висказала ся тільки з малими застереженнями за монархічно конституційними формами державного життя. Сі російські ліберали мають рішучо перевагу у всіх вільних заведеннях, але можна найти таких також в кругах урядників, коли они не мають промовляти ex cathedra, що признають ся навіть до далеко дальше сягаючих радикальних пересвідчень.

Безусловно та непохитно придержує ся існуючої системи тільки висше чиновництво, яке походить ще по части з часів правління Александра III, по части відбуло свою кар'єру під Плевим. До сего додати ґрупу високого духовенства, яка стоїть під впливом надпрокура Победоносцева, а якого напрям характеризує кинена дня 22. лютого 1901 р. клятва на графа Льва Толстого. На сю виспу ерархію складають ся чотари митрополити: Петербурга, Київ, Москви і Варшави і три єпископи, які крім них входять в склад сьвятого синоду.

Коли запитаємо, хто стоїть за тими жилами, підпираючими абсолютизм, то на се можна відповісти коротко: ціла зорганізована державна власть є в бюрократія і військо. З далеко меншим довірєм можна вказати на велику масу народа. Російський люд вже не той тепер, що за тамтого покоління, ба навіть вже не той, що в 1894 р., коли Николай II вступив на престол. Майже релігійна пошесть, з якою гляділи на царя, як на заступника Бога на землі, вже

був до недавна професором університету в Дорпаті і мав там нагоду основно пізнати внутрішнє житє в Росії. Тимто подаємо перекладом его статью, напечатану по йно в N. fr. Presse про сучасну ворохобню в Росії яко вельми характеристичну і цікаву для поясненя сучасних тамошних подій. — *Ред. Руслава.*

робимось, то й віддамо, — сказала Марійка. Пішли. Максим позичив ладні гроші.

— Коли не віддаєте в пору — «зафантує» вас, не буде помилуваня, бо я сам бідак, — сказав понуро братець.

— Віддамо, віддамо з подякою! — відповіли обое урадовані, що є гроші.

Що то вже на сьвітї не дієть ся! І не надїв ся, що таке вийде: думав — буде так, стало ся інакше.

Думала Марина, гадав єї чоловік, що дороблять ся майна тими братними грішми. Де там! Зачаровані гроші, розсипують ся, втікають. Уже-ж то кому судьба загрєє невеселої пісні при колісці, тому не вирватись від неї до гробової дошки.

Прийшла одна, прийшла друга дитина. В нужді то прийшло — в смутку; похоріло, помучилось і пішло на другий сьвіт. А гроший коштівало богато, бо лікар взяв, ліки забрали і похорони зили...

Задовжились наші, а пора віддачі наблизилась.

— Ідїтьже зараз до них, най віддають гроші! Забрати зміли, віддати не зміють! — гукає Максим на батька і маму, тай жене з хати.

не находить такої наївної віри в душі народа. Настрій его став скептичним і песимістичним. Пробуджують ся нові ідеї та сумнів, не тільки що до розуму, але і що до доброї волі начальства, можна вважати нині загальним пересвідченем російського селянства. До сего прилучає ся в багато губерніях і округах придавляюча нужда, якої причини лежать в низькім стані хліборобської культури, в гнетї надмірно високих податків*), а не менше і в апатії та безжурности, яка вже лежить в крові самої раси.

Фабричні робітники, які ще цілковито носять на собі знамя свого сільського походження, і по части повертають на село, коли заощадили маленький капіталик для заложєня господарства, пересїчно є більше об'єднані і також в своїм істнованю ліпше забезпечені, чим мужик в своїм селі. Однак коли по фабриках та по касарняних але досить шривітих робітничих мешканнях, які тут всюди заведені, майже всюда ще находять ся ікони сьвятих і царя, то і тут вже ґрунт підмінований. Се стало ся з одної сторони через надзвичайно діяльну агітацію соціал-демократів за яких 10 посідних літ, з другої сторони через приступ наук Льва Толстого, а вкінци через політичне співділанє робітників зі студентами. Перший вислід соціал-демократичного впливу виявив ся весною 1895 р., коли то ряд заворушень, які придавлено менше або більше кроваво, мав ті добрі наслідки, що наступило рішуче поліпшенє особливо мешкальних відносин робітників і правительство зарядило і перевело також поліпшенє платні робітникам. Але заворушеня від того часу не притихли, противно зросли обємом, а рівночасно соціал-демократична доктрина почла загортати чим раз більший круг прихильників. Ся пропаганда перехрещувала ся з агітацією, яку ширив ґр. Толстой своїми численними листами, які представляли державу яко таку злом, і противділали успішно церковному авторитетови.

Сю ролю, яку відіграли така література і подібні однакої або подібної тенденції брошурки, не можна за високо оцінити. В чайних заводах, які в кождім більшім селі злучені з бібліотекою, ся література вправді переважно заступає тенденцію тверезости, особливо від горівки, однак поври се ширить ся безнадійний песимізм, який виявляє беззахистну безоборонність одиниці супротив свого начальства. Ся безпомічність грає ролю якогось фатум, але се фатум безмилосерне, неумолимє. Також про Максима Горького треба згадати у тій звязи, бо і его письма, дуже добре зрозумілі народови розв'язують проблем моральної відповідальности. Однак найбільшим впливовим останє таки Толстой, а се є характеристичним, що его популяр-

*) Наші москвофіли, почавши з Наумовичем (в «Науці») і «Русским Словом» Мончаловського та изданиями общества им. Качковського і т. п., туманять безнастанно наших селян, представляючи Росію яко рай, де хлібороб має землі, скільки хоче, платить нібито вельми малі податки і т. д. *Ред. Русл.*

— Почекай іще, синочку, не згине оно в своїх рідних — умовляє старий батько.

— Годї!

— Се-ж твоя рідна сестричка, Максиме, чи-ж годить ся з нею так поступати? Навіть з чужими людьми, не можна так! — вговорює мати.

— Оттаке то! А я-ж не бідний? А менї не треба їсти, а мої діти не людські? Ідїть до них, а ні, то геть менї звідси!

— Добрий ти, сину, на причуд добрий!

— Добрий чи не добрий, а вам до того зась! Старі сови най не пхають ся в гвіздо молодих пташок! — відрубав сив.

— І не бойш ся ти Бога, таке верзти? — закричав батько і хопив ся за голову.

— Ідїть менї звідси, а то...

Пішли старі, заливаючись сльозами. Тяжкі то були сльози. Прийшли з довкою і зятем молити помилуваня у сина.

Не помогло...

За пару неділь «зафантував» недобрий брат свою сестру, оставив голі стїни в чужій хатї...

(Конець буде).

ність особливо між робітниками зросла надзвичайно від часу его виклятя.

Від 1901 р. датує ся єдність між студентами і робітниками, яка минулого року в лютім і марті майже рівночасно виступила в Петербурзі і Москві. Давнішими роками робітники завсїгди брали сторону «начальства» против студентів, тоді стало ся противно і дальше могла кожда демонстрація студентів числити на підмогу робітників. А студенти відграють дуже важну ролю в політичнім руху Росії. Від 1863 р. бачимо студентів у безнастанній борбі за більшу свободу діланя і студий; на ділі они борють ся за сї права, які без небезпечности для держави і на користь науки існують вже на всіх університетах Європи. Глупі змаганя міністрів народної просьвіти — почавши від графа Д. Толстого по порядку — щоби вести їх немов на мотузочку та вціплювати в них благонадежну науку і любяльні пересвідченя, виховували студентів як раз в політичнім радикалізмі. Се стало тим небезпечнішим, що той гнет на студентів довів до упадку шкільництва, так що величезна їх більшість покидає школи і університет, не набравши властиво справжньої науки. Проте між російськими професорами є тільки один осуд. На нещастє як раз найспосібніші одиниці учачої молодіжи видавали ся найпристрасніше політичній агітації та скорше чи пізнїше понали ся під адміністративне покаранє. Історія російських університетів за посідних 20 літ є мартирологією, якої нігде на сьвітї не переживали научні заведеня. Що серед таких відносин могли виходити зміж студентів також нігілісти і терористи; стане повятним, як се доказує явно історія убійств посідних десятиліть. А тим самим ми зблизили ся до сих чинників, до яких треба віднести інтелектуальний почин найновїших петербурських подій: революційні організації в Росії і так названа нельюальна праса.

3 державної ради.

На початку засіданя приступлено до наряд над наглим внесєнем Всєнімця пос. Берґера в справі смерті о. Петрана в Мітенбургі в Горішній Австрії. Пос. Берґер застерігає ся, що тим внесєнем не хоче виступати против католицкої релігії, але жадає строгого слїдства в справі загадочної смерті о. Петрана, якого без секції, мимо познак насильства на лиця і на шиї поховано, навіть не переодїваючи. Бєсїдник запитує також, де діли ся листи, які остали по смерті дената. Управитель міністерства справедливости др. Кляйн на підставі актів виказує, що зовсім не завважано на тілі бл. п. Петрана знаків насилья і виразно ходило тут о утопленє, чи то з припадку, чи з самоубійства. Тому не було причини до секції, ані до карного слїдства. Бєсїдник протестує против атаків на єп. Допельбавера і судейський стан (Оплески). Пос. Шляґель полемізує против виводів Берґера і серед гучних оплесків центра звертає ся против тенденції внесєня, щоби католицке населєнє Горішньої Австрії відвернути від єї церковного зверхника. Сєї цілі Всєнімці ніколи не досягнуть. Дискусію замкнено, а записаний до голосу пос. Шумаєр заступає твердженє, що не годило ся закопувати тіла без обдукції. Як послїдний промовляв пос. Берґер для остаточних виводів, після чого в голосованю відкинено его нагле внесєнє 96 голосами против 57.

Палата перейшла до дальшої дискусії над запомоговим законом. Генеральний бєсїдник про пос. Гнєвош обговорював економічне і політичне значінє запомогової акції, особливо для Галичини, якої нужду представляє у вимовних числах. Крім неврожаю і посухи навістила Галичину правдива пошесть пожарів, тому бєсїдник жадає примусового обезпечєня від огня і граду та зниженя тарифу для транспорту дахівок. По промові другого генерального бєсїдника пос. Пражка, референт пос. Генцель підійє, що в наслідок сего, що від проєкту закона запомогового відділено справу рефундації запомогових фондів, всі сторонництва стоять за сим проєктом. Відтак приступлено до подрїбної дискусії і по передискутованю § 1. перервано наради.

